

Іван Бредун, к. філос. н.

Харківський національний університет будівництва і архітектури, Україна

Лілія Компанієць, д. філос. н.

Харківський національний університету ім. В.Н.Каразіна, Україна

ЕСХАТОЛОГІЯ ДОЛІ: БІБЛЕЙСЬКА ІСТОРІЯ

Ivan Bredun, PhD in Philosophy

Kharkiv National University of Construction and Architecture, Ukraine

Liliia Kompaniiets, ScD in Philosophy

V.N.Karazin Kharkiv National University, Ukraine

ESCHATOLOGY OF FATE: BIBLE HISTORY

The article analyzes the phenomenon of religious eschatology in the context of the idea of fate. The authors used philosophical hermeneutics methodological principle in interpreting Scripture texts. From the perspective of the topic presented interpretative possibilities in Bible stories, reveal deep layers of its content, an opportunity to rethink religious ideas eschatological load. It promotes ideological space of perception and presentation (secular and religious). Understanding the topic held under the auspices of the basic principles of academic religious studies (pluralism, detachment from any confession, objectivity, historicism, polymethods, outside of different ideologies). The main objective is the disclosure of religious ideas, real basic concepts of culture. The study found that the text of Scripture actualized topic of fate in various forms of its manifestation, advocates attribute of national and religious consciousness.

Key words: eschatology, the idea of fate, the Scriptures, Individual, World, retribution.

Актуальним наше дослідження є в контексті сучасного розвитку людської цивілізації (демократичних цінностей, гуманістичного напрямку розвитку країн світу, в т.ч. і України, міжнародних правових стандартів). Сьогодні не можна ігнорувати проблему свободи совісті, а саме: пригальмувати еволюцію світогляду, свободу релігійних поглядів (на вільний світоглядний вибір; осмислення різних світоглядних, релігійних парадигм тощо) ні на рівні світської свідомості, ні у межах релігійних спільнот. Теми есхатологічного навантаження дедалі стають атрибутом релігійної і світської свідомості. Сучасний рівень розвитку духовного простору культури (у душі толерантності, плюралізму тощо) орієнтує на те, що кожна людина має сама визначити шляхи пізнання істини, форми єднання з Богом. Ідея Долі у тому чи іншому вигляді завжди була присутня у вітчизняному світогляді, а саме у релігійній свідомості трипільців, стародавніх слов'ян. Її трансливали волхви, анімістичні уявлення наших предків, апокрифічні тексти, християнська свідомість. Дотепер її зберігають повсякденні вірування українського народу, місти усіх часів (маги, волхви, чародії, святі та ін.). Саме тому актуальною та відкритою проблемою для філософів, релігієзнавців залишається необхідність переосмислення ідеї Долі, яка дає ключ для розуміння еволюції духовної культури людства (в т.ч. і українського народу), виявлення впливу феномену есхатології на вітчизняну, загальну європейську релігійну культуру та філософію.

Проблема розкриття базових ідей есхатологічного змісту, у простір яких входить тема Долі, має ключове значення для прояснення еволюції, конотацій концепту «есхатологія». Розробка смислів досліджуваних концептів (які складають засади різних релігійних картин світу) сприяє знаходженню їх загального смислового поля, подолання світоглядних демаркаційних ліній культур, розширенню релігійного і світського світогляду.

Використання нами методологічного підходу (концептуально-семантичного, герменевтичного) породжує культивування нової течії в академічному релігієзнавстві, проблему смислотворення, розкриття, прояснення історіогенезу, конотацій концепту «есхатологія», позбавленого в світській свідомості історичних та смислових коренів. Якою буде релігійна думка, духовна еволюція, відродження духовної культури в новому тисячолітті, залежить від інтерпретації і ступеня актуалізації релігійних ідей як світоглядних основ, базових концептів світорозуміння як інтегруючих елементів релігійної, філософської картин світу, як «механізмів» їх оновлення, еволюції.

Комплексний концептуальний підхід відкриває можливість осмислити есхатологію (ідею Долі) як цілісний філософський і релігійнознавчий феномен, сприяє розвитку сучасного релігійнознавчого та історико-філософського дискурсу, тобто віднайдення та культивування нових підходів у нашому дослідженні розширює інтелектуальний простір академічного релігійнознавства, актуалізує проблему розвитку останнього.

Гнучкість методології дозволяє відстежити вектори руху і розгортання теми Долі в ландшафті різних культур, виробити нові ракурси її осмислення, інтерпретації релігійних текстів, позначити і подолати демаркаційні лінії духовних традицій (у перспективі), релігійної та світської (філософської, наукової) картин світу.

Метою статті є розкриття смислів есхатологічної ідеї Долі у контексті Святого Письма, розширення її можливих інтерпретацій.

Ступінь розробленості проблеми. Есхатологічна тематика пронизувала всі релігійні системи людства, роботи яскравих авторів західноєвропейської гілки культури, філософів: Цицерона, Піфагора, Платона, Аристотеля, Плотіна, Порфирія, Прокла, Ямвлиха, Дж. Бруно, Г. Лейбніца, Ф. Ніцше, А. Шопенгауера, Д. Юма, П. Тілліха, Г. Йонаса, О. Меня та ін.

У нашому дослідженні ми спираємось на роботи дослідників, релігійнознавців Л. Филипович, А. Колодного, С. Аверінцева, П. Павленка, А. Арістової, Л. Дмитрієвої, В. Климова, С. Кримського, В. Матвєєва, Ю. Шабанової, М. Поповича, О. Предко, Є. Харьковщєнка, В. Шевченка, Л. Компанієць та ін.

Занурюючись у аналіз теми Долі ми переходимо до розкриття її смислових вимірів в ландшафті Святого Письма. Як зазначалось, нашою метою стає культивування її можливих інтерпретацій. В біблійній історії тема Долі представлена багатством своїх смислових відтінків. У явному та латентному вигляді фіксується в темі долі індивідуальної душі (її втілення, розвтілення); Страшного Суду; воскресіння мертвих, шляхів душі за гробом і т. ін.

Ідея Долі душі починається з мотиву її виникнення, а саме передіснування, який представлений в писаннях ап. Павла, в історії Якова та Ісава, в словах, що Господь любить одного і зненавидів іншого ще до їх народження. Цей фрагмент містить вказівку на існування певного етапу Долі індивідуальної душі «до її народження», коли Бог возлюбив одного і зненавидів другого. В латентному вигляді стверджується тема попереднього існування душ і, як наслідок, тема Долі, яка актуалізується в світі духовному і фізичному. Аналізуючи тексти Святого Письма ми будемо пам'ятати, що богословська свідомість сконструювала концепцію «одного життя» (долі Земної), яка базується на думці отців церкви про акт творення душ саме «в тілі матері»¹. Як наслідок (проявлення двох окреслених версій), спробуємо зробити їх порівняльний аналіз та герменевтичне прочитання Біблійських текстів з усталеною думкою богословів.

Тема Долі індивідуальної душі продовжує стверджуватися у мотиві небесного її сходження в тіло, яку стверджує притча Ісуса про чоловіка, що посіяв поле доброго насіння. Вночі прийшов ворог, який розсіяв між пшеницею кукуль. На питання рабів: що з ним робити? Господар заборонив його вирвати до певного часу (жнив), щоб не нашкочити доброму насінню. Ісус сказав учням, що добре насіння – це сини Царства Небесного, а хуже насіння – це сини зла. Поле, на якому було висіяне насіння, є світ. Час жнив символізує смерть віку цього. Коли він прийде, тоді розділять добрі колосся від худих. Останні сплять у вогні. Женцями стануть Ангели (Мт. 13: 37-40)². Отже, тема індивідуальної Долі поступово переростає у більш глобальні есхатологічні перспективи, а саме у Долю світу.

Про долю душі говорить Христос: «Вам необхідно родитись згори. Дух дихає, де хоче, і його голос ти чуєш, та не відаєш, звідкіля він приходить, і куди він іде. Так буває і з кожним, хто від Духа народжений» (Ів. 3: 7-8)³. З одного боку, можливо припустити, що мова йде про виміри з яких душі сходять. З іншого боку, продовжує свій еволюційний шлях тема Долі представників божественного світу (духів). Отже, у просторі стародавньої свідомості концепція Долі поширює приріст своїх значень, включає в себе процес сходження душ, духів (у світ), або їх піднімання у сфери божественного буття.

¹ Компанієць, Л.В. (2014). *Ідея реінкарнації в світовій культурі*. Київ: «УАР».

² Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство*. Київ, 1255.

³ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство*. Київ, 1255.

Поступово вимальовується вектор інтерпретації есхатологічної теми Доля як Принципу буття універсуму та його представників, атрибуту існування душ (без якої неможлива їх духовна еволюція, сходження до Бога). Це стверджує наступний уривок з Писання. «По правді ... кажу Я тобі: Коли хто не народиться згори, той не може побачити Божого Царства» (Ів. 3: 3)¹. Отже, Доля індивідуальна (душ та духів) сягає у простори небесного океану, а саме з нього починається. Далі слідує продовження думки: «Коли хто не родиться з води й Духа, той не може ввійти в Царство Боже». Тим самим стверджується зворотній вектор розвитку Доля («у гору»). «Що вродилося з тіла – є тіло, що ж уродилося з Духа – є дух» (Ів. 3: 5-6)². Іншими словами, Доля душі не мислиться поза повернення її в Царство Небесне. Під таким кутом зору Доля душі стає «механізмом», атрибутом її існування в процесі ритмічних її сходжень та піднесень до Бога.

В пророцтві Єзекіїля стверджується тема Доля як принципу буття індивідуальної душі звучить в словах: була на мені рука Господа, і Господь вивів мене, і спинив мене серед долини, а вона повна кісток, і обвів мене біля них, і ось, їх дуже багато на поверхні долини, і ось, вони стали дуже сухі. І сказав мені: «Сину людський, чи оживуть оці кісті? А я відказав: Господи Боже, – Ти знаєш! І сказав Він мені: «Пророкуй про ці кісті, та й скажеш до них: Сухі кісті, послухайте слова Господнього!» Так говорить Господь Бог до цих кісток: Ось Я введу у вас духа – і ви оживете! І дам на вас жили, і виросте на вас тіло, і простягну на вас шкіру, і дам у вас духа, – і ви оживете. І пізнаєте ви, що Я – Господь!» (Єз. 37: 1-6)³. «І я пророкував, як Він наказав був мені, – і ввійшов у них дух, і вони ожили, і поставали на ноги свої, – військо дуже-дуже велике» (Єз. 37:10)⁴. Останні рядки стверджують думку про те, що саме шляхи душі (її Доля) ведуть її у наступне тіло, яке вона оживлює.

«Ппульсації» Доля мислимої як проявленої, або не проявленої (небесної) фіксуються в тексті Писання, а саме в уявленнях про душу, які були розповсюдженні в ті часи, в словах «ми ... бажаємо краще покинути дім тіла й мати дім у Господа. Тому ми й пильнуємо, – чи зостаємося в домі тіла, чи виходимо з дому, – бути Йому любими. Бо мусимо всі ми з'явитися перед судовим престолом Христовим, щоб кожен прийняв згідно з тим, що в тілі робив він, – чи добре, чи лихе» (2 Кор. 5: 8-10)⁵. Отже, у простір теми Доля душі потрапляють також шляхи її до небесного суду.

Остання безпосередньо пов'язана з темою «воскресіння мертвих», яка виробляє додаткові контексти есхатологічних уявлень християнської свідомості, надає можливість розширити інтерпретації, герменевтичного прочитання текстів Святого Письма. Тема Доля душі презентована у широкому вигляді у межах останнього. Додатково фіксується на рівні розповсюджених вірувань, стародавніх уявлень в тілесне воскресіння тих, хто раніше відійшов, помер. Так, окресленні вірування продовжує пророцтво, що на землю прийде Ілля з метою підготувати шлях Месії.

Сам Ісус говорить про земне втілення пророка, називає Іоанна Хрестителя втіленням Іллі (Мт. 17: 10-13; 7-10; 14-15)⁶. «Я пошлю вам пророка Іллю, перше ніж день Господній настане» (Мал. 4:5)⁷. «По правді кажу вам: Між народженими від жінок не було більшого над Івана Хрестителя» (Мт.11: 11)⁸. «Ілля він, що має прийти» (Мт. 11: 14)⁹.

¹ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

² Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

³ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁴ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁵ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁶ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁷ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁸ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁹ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

Ці рядки свідчать, що автори Євангелій вірили не тільки в прихід Іллі, але й в те, що і інші давньоєврейські пророки також «повстануть» в інших тілах. Отже, фундується лінія Долі представників божественного пантеону.

У контексті останнього есхатологічна тема Долі безпосередньо розвивається у роздумах про духів (в сюжетах Святого Письма) у вигляді поширеної віри в здатність їх входження і виходу з фізичних тіл. Саме такі «перипетії» (втілення) пронизують їх Долю. Експлікується у контексті феномена одержимості (Єванг. від Мт. 8: 16)¹. Так, людина звернулася до Вчителя з проханням про зцілення сина, який страждає з дитинства одержимістю духом німим. Ісус сказав: «Душе німий і глухий, тобі Я наказую: вийди з нього, і більше у нього не входь!» (Мр. 9: 25)². В іншому текстовому фрагменті Христос направив нечистих духів у свиней «І гурт кинувся з кручі до моря, – а було зо дві тисячі їх» (Мр. 5: 13)³. Святе Письмо містить відомості про те, що Ісус вигнав сім злих духів з Марії Магдалини (Єв. від Лк. 8: 2)⁴. Окресленні теми пронизують різні сюжети Святого Письма. Вони демонструють вимір есхатологічних уявлень християн у контексті їх роздумів про Долі світу, Всесвіту та їх представників.

Біблійна історія розкриває фрагменти Долі людської душі, а саме народні вірування в її повернення в тіло, тобто в можливість оновлення її життя після смерті. Про це свідчить ниска сюжетів Святого Письма, а саме розповідь про воскресіння сина шунамітянки Єлисеєм (4 Цар. 4:35)⁵. Розповсюджена історія про воскресіння Ісусом Лазаря (Ів. 11:39)⁶. Спаситель покликав до померлого: «Лазарю, – вийди сюди!». «І вийшов померлий, по руках і ногах обв'язаний пасами, а обличчя у нього було перев'язане хусткою» (Ів. 11:43-44)⁷. У Святому Писанні говориться: «Смерть бо через людину, і через Людину воскресіння мертвих» (1Кор. 15: 21)⁸. Євангеліє від Луки оповідає про померлу дочку начальника синагоги. Ісус сказав: «Не плачте, – не вмерла вона, але спить». «І вернувся їй дух, – і хвили тієї вона ожила...» (Єванг. від Лк. 8: 55)⁹. Отже, у сюжетах описується земна доля людської душі, перипетії її буття, стани, які вона переживає. В цілому презентується віра народу у безсмертя людської душі. Віру у воскресіння мертвих на землі стверджують випадки воскресіння пророками мертвих. Христос покладає на своїх учнів руки, закликає: «Уздоровлюйте недужих, воскрешайте померлих, очищайте прокажених, виганяйте демонів» (Єванг. від Мт.10: 8)¹⁰. В Юппії жила учениця, яка творила багато милості. Одного разу вона занедужала й вмерла. Учні, які знали, що Петро знаходиться недалеко, послали до нього людей з проханням прийти і допомогти. Помолвившись, сказав: «Тавіто, вставай! А вона свої очі розплющила, і сіла...» (Дії 9: 40)¹¹. Св. Петро воскресив Тавіту. В другому сюжеті розповідається про юнака на ім'я Євтихій, який сидючи на вікні (заснув) впав з третього поверху, був піднятий мертвим. Св. Павло, обійнявши його, сказав: «Заспокойтесь, бо душа його в ньому!» (Дії 20:10)¹². Воскресив хлопця.

¹ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

² Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

³ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁴ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁵ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁶ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁷ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁸ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁹ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

¹⁰ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

¹¹ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

¹² Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

У ході аналізу текстів дедалі вимальовується есхатологічна лінія, яка фіксує роздуми про Долю душі (у контексті представників божественного світу), а саме Спасителя. Вона продовжує презентувати уявлення християн про воскресіння мертвих в духовному тілі. Отже, з цим безпосередньо пов'язані фрагменти, які описують воскресіння Христа.

Останнє ілюструється по-різному. Так, в Євангелії від Матвія воскресіння Ісуса описується як тілесне. Ангел Господній зійшов з небес, відвалив камінь і сидів на ньому. Він оголосив Марії Магдалині про те, що Ісус воскрес з мертвих і буде в Галілеї. Коли жінки йшли, вони зустріли Ісуса: «Вони ж підійшли, обняли Його ноги і вклонились Йому до землі» (Мт. 28: 9)¹. Можливо припустити, що в такий спосіб автори Святого Письма оповідають про можливі шляхи душі (її Долю) за гробом, а саме її повернення до земного буття (в тому числі і у контексті другого Пришестя Спасителя), або сходження у Царство Небесне. Отже, йде мова про друге воскресіння Спасителя: «Він визначив день, коли хоче судити по правді весь світ через Мужа, що Його наперед Він поставив, і Він подав докази всім, із мертвих Його воскресивши» (Дії 17:31)².

Про свою Долю (земні та небесні шляхи) Він говорив: «Від Отця вийшов Я, і на світ Я прийшов. І знов покидаю Я світ та й іду до Отця» (Ів. 16: 28)³. На нашу думку, перша частина тексту вибудовує вектор Долі представників божественного пантеону, вказує на втілення душі Спасителя як її сходження з божественних сфер буття, від Бога. Друга частина фрагменту («знов покидаю Я світ...») закладає засади розуміння подальших шляхів Ісуса до небесного буття.

Про свою Долю після смерті Христос говорив: «Син людський, і засудять на смерть Його ... і вб'ють, але третього дня Він воскресне» (Мк: 10:33-34)⁴. Він оповідав учням, що коли воскреснуть мертві, вони будуть подібні Ангелам на небесах. В Євангелії від Марка йдеться про духовне воскресіння Христа. Спочатку Спаситель був явлений Марії Магдалині. Щоб засвідчити своє воскресіння, Христос проявився «в іншому образі» іншим людям, а після представ перед учнями, докоряючи їм в невірі. Після закінчення терміну настанов учнів Господь вознісся на небо (Мк. 16: 3-19)⁵. За іншою версією в Євангелії від Іоанна Марія, ввійшовши до гробу, не впізнала Ісуса, прийняла Його за садівника. Спаситель покликав її і сказав: «Не торкайся до Мене, бо Я ще не зійшов до Отця» (Ів. 20: 17)⁶. Отже, культивуються дві версії здійснення Долі (як шляхів) душі за гробом.

Мотиви Долі душі (небесної) фіксуються в другому Посланні до коринфян св. апостола Павла. Там говориться, що є людина зовнішня, є й людина внутрішня. Якщо зовнішня з дня на день тліє, то внутрішня оновлюється. Коли земний будинок людини зруйнується, то йому буде даровано небесний: «знаходячися в цьому наметі, зідхаємо під тягарем, бо не хочемо роздягтися, але одягтися, щоб смертне пожерлось життям» (2 Кор. 4-5)⁷. В такий спосіб стверджується лінія Долі душі після смерті у божественному світі.

Отже, Святе Письмо фіксує смислові виміри теми дослідження, презентує окремі експлікації ідеї Долі у християнській свідомості. Відносно теми воскресіння Христа (фізичного Його воскресіння, або духовного) можливо припустити, що в християнська думка породжує кілька смислових вимірів теми Долі (шляхів душі). Отже, остання стає матрицею християнської есхатологічної картини світу, актуалізується в Святому Письмі, стає атрибутом релігійної свідомості християн.

Таким чином, на рівні контекстуальної реконструкції (інтерпретації текстів Святого Письма) осмислюється есхатологічна модель світу яка складала смислову основу християнської релігійної

¹ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

² Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

³ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁴ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁵ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁶ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

⁷ Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (1991). *Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство.* Київ, 1255.

традиції. Встановлено, що у тексті Святого Письма тема Долі актуалізується в різних формах її прояву, виступає атрибутом народної та релігійної свідомості.

Використання інструментарія філософської герменевтики у дослідженні сприяє розвитку не тільки академічного релігієзнавства, але й поширює погляди світської і релігійної свідомості, розкриває засадничі ідеї есхатології християн (історію їх становлення). Зазначені виміри осмислення есхатології (теми Долі) знаходять свій подальший розвиток в історії релігійної думки, філософських традиціях усіх часів (є перспективними у контексті розширення простору нашого дослідження).

References:

1. Kompaniyecz, L.V. (2014). *Ideya reinkarnaciyi v svitovij kulturi* [The idea of reincarnation in world culture] Kyiv: «UAR». [in Ukrainian].
2. Bibliya. Knygy Svyatogo Pys`a Starogo j Novogo Zapovitu (1991) [Bible. Books of the Holy Scriptures of the Old and New Testament]. *Iz movy davnoyevrejskoyi ta greczkoyi na ukrayinsku nanovo perekladena. Ukrayinske biblijne tovary`stvo* [Retranslated from Hebraical and Greek into Ukrainian. The Ukrainian Bible Community]. [Ukrainian Bible Society]. Kyiv. [in Ukrainian].